

ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟΝ ΑΓΓΛΟΥ ΑΙΧΜΑΛΩΤΟΥ

ΕΝ ΑΦΓΑΝΙΑΙ.

(Συνέχεια καὶ τέλος· ἴδε ἀριθ. 50).

Τοιοῦτο ὑπῆρξε τὸ τέλος τοῦ στρατοῦ τῆς Καβούλ. Καὶ οὗτος μὲν ἀπετέλει τὸ κύριον σῶμα τοῦ στρατοῦ τῆς κατοχῆς· ἄλλ' οἱ Ἀγγλοὶ εἶχον ἐπίσης καὶ φρουρὰς εἰς δύο ἐτέρους πόλεις τοῦ Ἀφγανιστάν, τὴν Κανδαχάρην καὶ τὴν Γιζνῆ. Ἡ φρουρὰ τῆς πρώτης, ἡ μᾶλλον ἀπομεικρυσμένη, παρίμενεν ἐν τῇ θέσει αὐτῆς, ἡ δὲ τῆς Γιζνῆ ὑπέστη σχεδὸν τὴν αὐτὴν τύχην. Ἦν καὶ ὁ στρατὸς τῆς Καβούλ. Αὕτη ἠθέλησε νὰ ἔλθῃ πρὸς βοήθειαν τοῦ στρατηγοῦ Ἐλφινστὼν· ἀλλὰ περικυκλωθεῖσα καὶ στερουμένη τροφῶν ἤναγκάσθη νὰ φροντίσῃ μόνον περὶ τῆς ἑαυτῆς σωτηρίας. Αἱ περὶ τούτων λεπτομέρειαι δὲν ἀπαντῶσι ποσῶς ἐν τῷ βιβλίῳ τοῦ κ. Εὐρε, τὰς δ' ἐπομένους ἀρκεῖται εἰς ἄλλης ἀφηγήσεως, δημοσιευθεῖσης ὑπὸ τινος τῶν ἀρχηγῶν τῆς φρουρᾶς τοῦ λοχαγοῦ Κράουφορντ.

Ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ δεκεμβρίου οἱ Ἀγγλοὶ καὶ οἱ κιπαῖοι ἤναγκάσθησαν νὰ ἐκκενώσωσι τὴν πόλιν καὶ περιχαρὰ κωθῶσιν εἰς τὴν ἀκρόπολιν. Καὶ ἐνταῦθα δὲ, ὡς καὶ ἐν Καβούλ, ὁ χειμὼν ἦτο ὀριμύτατος· ἐν μιᾷ νυκτὶ κατέπιπτε χιὼν δύο ποδῶν πάχους, καὶ τὸ θερμόμετρον ἐδείκνυεν ἐνίοτε 12 ἕως 14 βαθμοὺς ὑπὸ τὸ 0. Οἱ κιπαῖοι ἀμέσως κατέστησαν ἄχρηστοι, διότι αἱ χεῖρες καὶ οἱ πόδες αὐτῶν ἠλκώθησαν ἐκ τοῦ ψύχους. Οὐδὲν ἦττον ἡ φρουρὰ ἀντέστη ἐπὶ τρεῖς μῆνας, ὅτε μὴ ἐλπίζουσα βοήθειαν, μηδὲ τροφὰς ἔχουσα, ὡς καὶ ὕδωρ καὶ ξύλα ἐσυνθρολόγησεν.

Ὁ διοικῶν αὐτὴν συνταγματάρχης Πάλμερ ὑπέγραψε συνθήκην, καθ' ἣν αὐτὸς καὶ οἱ ἄνδρες αὐτοῦ μετὰ τῶν ὀπλῶν καὶ τῶν ἀποσκευῶν αὐτῶν ἐμελλον νὰ ὀδηγηθῶσιν ἀτραπῶς μέχρι Πασσαβούρ. Τῇ 6 μαρτίου ἐξεκένωσαν οἱ Ἀγγλοὶ τὴν ἀκρόπολιν καὶ κατήκτισαν εἰς πολλὰς τῆς πόλεως συνοικίας. Ἀπὸ τῆς ἐπομένης προσεβλήθησαν εἰς ἀπρόοπτον, διωκόμενοι δ' ἀπὸ τμήματος εἰς τμήμα καὶ ἀκολουθῶς ἀπὸ οἰκίας εἰς οἰκίαν, οἱ δ' ἐπιζήσαντες συνεσπρεύθησαν πάντες εἰς δύο οἰκίας κατεχομένας ὑπὸ τοῦ συνταγματάρχου Πάλμερ καὶ τοῦ ἐπιτελείου αὐτοῦ. Ἐπὶ δύο ἡμέρας ὁ στενὸς οὗτος χώρος παρέστησεν οἰκτρότατον θέαμα. Ἡ πείνα καὶ ἡ δίψα ἐλυμαίνοντο τοὺς πολιορκουμένους, οἵτινες διημισηθήτουν τὴν κατοχὴν τοῦ τυχόντος πάγου, ἵνα σβίῃσι τὴν δίψαν αὐτῶν. Ἐπὶ τέλους παρεσκευάσθησαν εἰς θάνατον. « Αἱ σημαῖαι, λέγει ὁ λοχαγὸς Κράουφορντ, ἐκίησαν, ἵνα μὴ πέσωσιν εἰς τὰς χεῖρας τοῦ ἐχθροῦ. Τὸ ἐπ' ἐμοί, ἔλαβον τὸ ὠρολόγιόν μου καὶ ὅσα χρήματα εἶχον καὶ

ἔρριψα αὐτὰ ἐντὸς τάφρου· ἔκαστα ἐπίσης τὴν μικρὰν τῆς ταλαιπώρου συζύγου μου εἰκόνα, ἐνέβυσσα ἐν τυφείκῳ μετὰ τῆς χρυσῆς στεφάνης αὐτῆς, ἀπόφασιν ἔχων, πρὶν ἢ ἀποθάνω, νὰ δώσω ὅπως καταπίῃ αὐτὸ εἰς Γκαζή. Αἱ ὥραι τὰς ὥρας διεδέχοντο, καὶ ἡμεῖς ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν ἀνεμένομεν τὸ σύνθημα τῆς γενικῆς ἐφόδου. Ἐβλέπομεν τοὺς ἐχθροὺς πανταχόθεν περικυκλῶντας τῆς ἡμετέρας οἰκίας. Ἐσχημάτιζον μακρόθεν μαύρους ὄγκους καὶ ἦσαν τοῦλάχιστον εἰκοσакισχίλιοι ».

Φαίνεται ὅτι οἱ ἀρχηγοὶ προέτειναν τοῖς Ἀγγλοῖς νὰ φεισθῶσιν αὐτῶν, ἐὰν ἐγκατέλειπον τοὺς κιπαῖους εἰς τὴν διάκρισιν τῶν Γκαζή. Οἱ ἀξιωματικοὶ ἤρνηθησαν. Ἀλλ' οἱ κιπαῖοι νομίζοντες ἑαυτοὺς κατεστραμμένους συνετκέρθησαν καὶ ἀπεφάσισαν ν' ἀνοίξωσι ξιφίρεις δίοδον. Οὕτω δὲ τὴν νύκτα ἀναχωρήσαντες ἐγένοντο ἄφαντοι· ἐν τοῖς ἀγροῖς καὶ ἐν τῇ χιόνι, ἄπαντες μέχρι τοῦ τελευταίου ἐφρονεύθησαν ἢ συνελήφθησαν. Τότε οἱ Ἀγγλοὶ πρεδόθησαν.

Ἐν πολυμήνῳ αἰχμαλωσίᾳ μυρία καὶ σκληρὰ ὑπέστησαν θεινά. Ὁ λοχαγὸς Κράουφορντ διηγεῖται ὅτι κατεκλείοντο δέκα ἐν μικρῷ δωματίῳ, οὗτινος τὸ ἔδαφος κατεκάλυπτον ὅτε κατεκλίνοντο. Ἵνα δὲ κινῶνται ὀλίγον, ἤναγκαζόντο νὰ περιπατῶσιν ἕκαστος ἐναλλάξ κατὰ μῆκος καὶ πλάτος ἐν χώρῳ ἑξ βημάτων. Μὴ δυνάμενοι ν' ἀλλάξωσιν ὁδόν· αὐτοὶ κατελήφθησαν ὑπὸ φθειρῶν, τὰς ὁποίας καθ' ἑκάστην ἐπὶ μίαν ὥραν τῆς πρωίας ἐνησχολοῦντο νὰ καταδιώκωσιν. Ἐπειδὴ δὲ ἡ θύρα καὶ τὸ παράθυρον τοῦ δωματίου αὐτῶν ἦσαν διαρκῶς κλειστὰ, μόλις ἐν τῇ πνιγνῇ ἐκείνῃ ἀτμοσφαίρᾳ ἀνέπνεον. Ὁ συνταγματάρχης Πάλμερ ἐτέθη εἰς τὴν βιάσανον, καὶ οἱ λοιποὶ ἀξιωματικοὶ ἠπειλήθησαν ὅτι θὰ πάθωσι τὸ αὐτὸ, ἐὰν μὴ παρέδιδον τὸν θησαυρὸν, ὃν κατηγόρουσαν αὐτῶν ὅτι εἶχον κεκρυμμένον. Εἰς εἰς αὐτῶν ἀπέθανε καὶ οἱ σύντροφοι αὐτοῦ ἀνέγνωσαν τὴν νεκρώσιμον ἀκολουθίαν, νομίζοντες ἕκαστος ὅτι μετ' οὐ πολὺ θὰ παρακολουθήσωσιν αὐτόν. Οὕτως ἔζησαν μέχρι τοῦ τέλους ἰουνίου, ὅτε ἤχθησαν εἰς Καβούλ, ὅπου ὁ Μωχαμέτ Ἀκβάρ ἐδέξατο αὐτοὺς μετὰ πολλῆς φιλοφροσύνης. Θὰ ἐπαυρῶμεν αὐτοὺς βραδύτερον· νῦν δὲ ἐπανερχόμεθα εἰς τοὺς αἰχμαλώτους τοῦ στρατοῦ τῆς Καβούλ, οἵτινες ἀπὸ τῆς δεκάτης ἰανουαρίου ἀπεχωρίσθησαν τῶν συντρόφων αὐτῶν, ἡ δὲ αἰχμαλωσία ἔσωσεν αὐτοὺς ἀπὸ τοῦ θανάτου.

Ἀχθέντες εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ σιρδάρ, εὗρον τὸν ταγματάρχην Πόττιγγερ καὶ τοὺς πρότινων ἡμερῶν ὡς ὁμήρους παραδοθέντας ἀξιωματικούς. Μία τῶν κυριῶν εὗρεν ἐκεῖ τὸ τέκνον αὐτῆς, τὸ ὁποῖον ἐνόμιζεν ὡς ἀπολεσθὲν καὶ ὅπερ εὗρεθῇ καθ' ὁδόν. Οἱ

ἄφγανοὶ ἀρχηγοὶ ὑπεδέξαντο αὐτοὺς πολὺ εὐγενῶς, παραχωρήσαντες τρεῖς καλύβας, ἐν αἷς εὐρέθησαν εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ ἐκλέξωσι μεταξὺ τοῦ φύχου καὶ τοῦ ἀνυποφόρου καπνοῦ. Κλίνην εἶχον τὸ ἔδαφος καὶ κάλυμμα τοὺς ἐπενδύτας αὐτῶν. Οὔτε κοχλιάριον οὔτε πειρόνιον ἔχοντες ἐνεκαρτέρησαν τρώγοντες ἐντὸς λεχάνης καὶ ἐν κοινῇ τρυβλίῳ τοὺς δακτύλους ἐμβάπτοντες. Ἀλλὰ τί ἦσαν αἱ στερήσεις αὗται παραβαλλόμεναι πρὸς ὅσα δεινὰ ὑπέστησαν οἱ ἀτυχεῖς, εἰ ἐν τῇ ὄρει μαχομένοι;

Ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας ἐβάδισαν ἐπὶ τὰ ἔχνη τοῦ στρατοῦ. Ἡ χιών, λέγει ὁ κ. "Εὔρε, ἐγένετο ἐρυθρὰ ἐκ τοῦ αἵματος εἰς ἀπάστασιν πολλῶν μιλλέων πανταχοῦ ἐν τῇ διαβάσει αὐτῶν εὗρισκον ἐπιθανατίους, κατατετρημένους διὰ μαχαιρῶν, καὶ ἀνεγνώριζον τοὺς νεκροὺς τῶν φίλων αὐτῶν. ἀνεῦρον δὲ μεταξὺ τῶν ἄλλων τὸ σῶμα χειρουργοῦ, ὅστις τὴν προτεραίαν διέταξε καὶ ἀπεκόπη διὰ μαχαιριδίου ἢ μίᾳ τῶν χειρῶν αὐτοῦ. Τραυματίαι, κατακείμενοι ἀνὰ τὴν ὁδόν, ἀνωφελῶς ἔδαλλον κραυγὰς ἰκεσίας, ὁρῶντες αὐτοὺς διαβαίνοντας.

Τῇ 14 ἰανουαρίου τὰ μετάνυκτα ἀφίκοντο εἰς φρούριον, ὅπου ἐδόθη αὐτοῖς τροφή, συνισταμένη εἰς τεμάχια κρέατος ἡμιεψημένου καὶ ἀζύμου ἄρτου· ἀλλ' ὅμως—καὶ ἐνταῦθα ἀναγνωρίζομεν τοὺς Ἀγγλους καὶ τὰς Ἀγγλίδας—οἱ ὑπηρέται αὐτῶν κατώρθωσαν νὰ παρασκευάσωσιν αὐτοῖς τείον, ἀληθὲς δι' ἅπαντας δῶρον· τὸ τείον ὁπῆρξεν ἀληθὲς παρηγορία. Ἐνθυμούμεθα ὅτι, ὅτε πρό τινος χρόνου ἡ μαρκησία Βάτεφορντ ἐβρίβη ἐκ τῆς ἀμαξίας αὐτῆς ὑπὸ τῶν ἀρηνιασάντων ἵππων καὶ ἔμεινεν ἐπὶ πολὺ ἀναίσθητος, αἱ πρῶται λέξεις, ἃς ἀπήγγειλε συνελθοῦσα ἦσαν *a cup of tea* (ἓνα κύπελλον τείου). Τὸ τείον εἶναι μετὰ τὴν ἀγίαν Γραφὴν ἡ πρώτη καὶ τελευταία λέξις τῆς Ἀγγλίδος.

Τῇ 15 ἰανουαρίου οἱ αἰχμάλωτοι εἶχον νὰ διαβῶσι χεῖμαρρον ἀρκούντως ὀρυμητικόν. Αἱ γυναῖκες ἵππευσαν ἐπὶ τοὺς ἵππους τῶν Ἀφγανῶν ὅπισθεν αὐτῶν· διότι ὁ σιρδάρ εἰδείκνυε πρὸς αὐτάς μεγίστην φιλοφροσύνην. Πολλοὶ ἄνδρες καὶ πολλοὶ ἵπποι παρασυρθέντες ὑπὸ τοῦ χεῖμαρρου ἐπνίγησαν· ἀγέλαι δὲ πειναλέων κυνῶν, οἵτινες ἀπὸ τινων ἡμερῶν παρηκροῦθουν τὸν μικρὸν στρατὸν, μὴ δυνηθέντες νὰ διαβῶσι παρέμειναν ἐπὶ τῆς ἐτέρας τοῦ χεῖμαρρου ὁχθῆς. Καθ' ὅσον δὲ διέβαινον οἱ αἰχμάλωτοι διὰ τῶν ἐπὶ τοῦ ὄρους διεσπαρμένων χωρίων, ἤκουσαν ἐκσπενδονιζομένους κατ' αὐτῶν ἄρας καὶ πολλάκις ἐλιθοβολοῦντο.

Ὁ σιρδάρ ταχέως μαθὼν ὅτι ὁ στρατηγὸς Σάλ ἤρνετο νὰ παραδώσῃ τὴν Ζελλαλαθαῖδ παρὰ τὰς τοῦ στρατηγοῦ ἑλφινστιων διαταγὰς, ἐγένετο ἐκτὸς ἑαυ-

τοῦ, εἰ καὶ ὁ ταγματάρχης Πόττιγκερ προσεπάθει νὰ πείσῃ αὐτόν, ὅτι εἰς αἰχμάλωτος, οἰαδήποτε καὶ ἂν ἦναι ἡ θέσις αὐτοῦ, οὐδεμίαν εἶχεν ἐξουσίαν ἐπὶ τῶν ὑποδεεστέρων ἀρχῶν.

Οἱ αἰχμάλωτοι ἐν τούτοις ἤρχιζον διοργανίζοντες τὰ τοῦ οἰκιακοῦ βίου αὐτῶν. Ἀνεπαισθήτως συνείθιζον εἰς τὰς στερήσεις τῆς θέσεως αὐτῶν. Ὑπέφερον ἰδίᾳ ἐκ τῶν διαφόρων ζωῶν, ὧν δὲν ἠδύναντο ν' ἀπαλλαγῶσιν. Ἐπρεπε νὰ ἴδῃ τις τὸν τρόπον, ὃν οὐ κατελήφθησαν, ὅτε τὸ πρῶτον εὔρον. . . φθεῖρα. Μετ' ὀλίγον κατώρθωσαν ν' ἀπαλλάξωσι τοὺς Ἀφγανούς τῆς φροντίδος τοῦ νὰ κατασκευάζωσι τὰ φαγητὰ αὐτῶν, ἀναθέταντες μετ' εὐχαριστήσεως τὸ ἔργον τοῦτο εἰς τοὺς ἰνδοὺς αὐτῶν ὑπηρέτας. Ἄλλως δὲ, οἱ Ἀφγανοὶ ἐφαίνοντο αὐτοῖς λίαν εὐάρεστοι συνοδοιπόροι, πρόθυμοι εἰς συνδιάλεξιν καὶ εἰς ἀστεῖσμα, καὶ πεποικισμένοι, ὥς φαίνεται, διὰ τρόπων ἐλευθερίων καὶ εὐτραπέλων, ὅλως ἀντιθέτων πρὸς τὸ δουλικὸν τῶν ἰνδῶν εὐγενῶν ἦθος. Ὁ Μωχαμέτ Ἀκθάρ, ἀφ' οὗτο οἱ αἰχμάλωτοι ἦσαν ἐντελῶς εἰς τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ, περιποιεῖτο αὐτοὺς πολὺ. Τὰς ἀξιωματικοὺς ἐπέτρεψεν νὰ φέρωσι τὰ ἔξρη αὐτῶν. Ἡμέραν δέ τινα μαθὼν ὅτι εἶχον ἀνάγκην χρημάτων ἔδωκεν αὐτοῖς χιλίας ρουπίας. Ἐπέτρεψε μάλιστα νὰ συγκινωνῶσι μετὰ τῆς Ζελλαλαθαῖδ. Μία δὲ τῶν εὐτυχεστέρων αὐτῶν ἡμερῶν ἦν ἐκείνη, καθ' ἣν ἔλαβον ἐκ τῆς πόλεως ταύτης φάκελλον ἐπιστολῶν καὶ ἐφημερίδων, ὡς καὶ ἐνδύματα καὶ ὀθόνια, ἅτινα οἱ ἀξιωματικοὶ τῆς φρουρᾶς ἀπέστειλαν αὐτοῖς γενναίως φερόμενοι. Οἱ φίλοι αὐτῶν εἶχον ἐπινοήσει λίαν εὐφυῆ τρόπον, ἵνα κρύφα συγκοινωνῶσι μετ' αὐτῶν. Ἐθετον εἰς τὰς ἐφημερίδας σημεῖα ἐπὶ τῶν γραμμάτων τοῦ ἀλφαριθμητικοῦ καὶ οὕτως ἀπετελοῦν λέξεις, ἃς δὲν ἠδύναντο νὰ ἀνακαλύψωσιν οἱ μὴ γνωρίζοντες τὸ μυστικόν. Διὰ τοῦ τρόπου τούτου ἔμαθον οἱ αἰχμάλωτοι ὅτι ἤρχοντο ἐπικουρία ἐξ Ἰνδικῆς, καὶ τότε πρῶτον ἔμαθον ὅτι μόνον ὁ ἰατρὸς Βράϊδων ἐβόασεν εἰς Ζελλαλαθαῖδ. Ἐμαθεν δὲ ταῦτο χρόνως διὰ τῶν Ἀφγανῶν, ὅτι ὁ σάχ Σουδζά ἐφρονέθη ἐν Καθούλ, πυροβοληθεὶς ὑπὸ τινος τῶν περὶ αὐτόν.

Οὕτως ἔζησαν οἱ αἰχμάλωτοι ἐπὶ δύο μῆνας. Ἐν τῇ μέσῃ τῶν σκληρῶν τούτων δοκιμασιῶν ἐτήρουν αὐστηρῶς τὰ θρησκευτικὰ αὐτῶν ἔθιμα. Κυριακὴν τινα ἐδόθη αὐτοῖς καιρὸς εἰκοσιτεσσάρων ὥρῶν πρὸς ἀνάπαυσιν· τοῦτο ταῖς ἐπροξένησε μεγάλην χαράν. «Τὸν χρόνον αὐτόν, λέγει ὁ κ. "Εὔρε, κατηναλώσαμεν οὐχὶ μόνον πρὸς ὀλίγην ἀνάπαυσιν, ἀλλὰ καὶ πρὸς πλήρωσιν τῶν θρησκευτικῶν ἡμῶν καθηκόντων· τοῦτο

δ' ἦτο ἡμῖν, ἐν αἷς διετελοῦμεν περιστάσει, πλέον ἢ συνήθως παρηγορία».

Ἐν τούτοις οἱ Ἀφγανοὶ ἤρχιζον ληστεύοντες κλητούς. Οὕτως ἡμέραν τινὰ εἰς ἓκ τῶν ἀρχηγῶν ἤρπασε καπιμείρια τῆς κ. Μὰκ Νάγτεν ἀξίας 125,000 φράγκων, ὡς καὶ πολυτίμους λίθους ἀξίας 250,000.

Κατὰ τοὺς δύο τούτους μῆνας τέσσαρες ἐκ τῶν αἰχμαλώτων γυναικῶν ἔτεκον. Αἱ γυναῖκες ὑπέμενον μετὰ θαυμαστοῦ θάρρους τοὺς κόπους. Ὁ στρατηγὸς Ἐλφινστων ὑπῆρξεν ἡττον εὐτυχής. Μόλις ὑπελείπετο αὐτῷ ἱκανὴ δύναμις ὅπως ἀντέχῃ, καὶ ὁμοῦ ἐν τῷ μέσῳ θανατηφόρων δεινῶν ἠναγκάζετο ἐπὶ ἑλας ἡμέρας νὰ ποιῇ ἐφιππος βιαίας πορείας. Οὗτος τῇ 23 ἀπριλίου ἐτελεύτησε. Ὁ σιρδάρ ἐφάνη λυπηθεὶς διὰ τὸ θλιβερὸν τοῦτο τέλος, καὶ ἐπέτρεψε νὰ μετενεχθῇ ὁ νεκρὸς τοῦ ἀτυχοῦς στρατηγοῦ εἰς Ζελλαλαθαδ. Καὶ ἀληθῶς, ἐγκλεισθεὶς ὁ νεκρὸς ἐντὸς φερέτρου, ἀπεστάλη ὑπὸ τὴν φρουρήσιν εὐρωπαϊοῦ στρατιώτου, μετημφισμένου εἰς Ἀφγανόν· ἀλλ' Ἀφγανοὶ τινες συναντήσαντες τὴν πενιχρὰν ταύτην συνοδίαν συνέτριψαν τὸ φέρετρον καὶ ἐλιθοβόλησαν τὸν νεκρόν. Μετ' ἀγανακτήσεως ἔμαθεν ὁ σιρδάρ τὴν βεβήλωσιν ταύτην καὶ διέταξε νὰ παραλάβωσιν τὸ σῶμα ἐκ νέου καὶ διευθύνωσιν ὑπὸ νέαν φρουρὰν εἰς Ζελλαλαθαδ. Κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην ὁ ταγματάρχης Πόττιγγερ εἶπε τῷ Μωχαμέτ Ἀκθάρ ὅτι, εἰν ἡ συνήχη ἐξτελεῖτο πιστῶς, οἱ Ἀγγλοὶ ἤθελον ἐξέλθαι ἐκ τοῦ Ἀφγανιστάν, ἀπόφασιν ἔχοντες νὰ μὴ ἐπανέλθωσι πλέον. — « Ἀληθινά; ἀπεκρίθη ὁ σιρδάρ, τότε ὑπῆρξαμι οὐράτος »

Ἀλλήν τινὰ ἡμέραν συνήντησαν αὐτὸν οἱ ἄγγλοι ἀξιωματικοὶ κατὰ τὴν πορείαν αὐτῶν, καθήμενον εἰς τὴν ἄκραν τῆς ὁδοῦ. « Ἐφαίνετο ἀπθενὴς καὶ καταβεβλημένος, λέγει ὁ κ. Εὐρε· ἀλλ' ὁμοῦς ἀντεχειρέτισεν ἡμᾶς· εὐγενῶς καὶ ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον κατηφής καὶ ἀναποφάσιτος ἐγένετο. Ὁ ἀποσταλὴς κατὰ τῆς Ζελλαλαθαδ στρατὸς ἀπεκρούσθη καὶ ἔλυσε τὴν πολιορκίαν. Ἡ λιποταξία καὶ ἡ ἀπείθεια ἐξηπλοῦτο ὁσημέραι παρὰ τὰς ἀγρίαις φυλαῖς, ἃς μόνον διὰ τῆς ἐπιτυχίας ἐγαλιναγῶναι.

Ὁ Μωχαμέτ Ἀκθάρ ἐφαίνετο αἰσθάνομενος ὅτι ἀπεμακρύνθη πολὺ καὶ φοβούμενος τὰς συνεπείας τῆς ἀπελπιστικῆς ἀποφάσεως, ἣν εἶχε λάβει, ἀλλ' ὁμοῦς ὑπέκρυπτε τὴν παραχλὴν αὐτοῦ. Κατὰ τινὰ τῶν διαλέξεων αὐτοῦ πρὸς τοὺς αἰχμαλώτους ἐπαδόθη αὐτῷ ἐπιστολή, ἐν ᾗ ἐλέγετο ὅτι ἡ ἐν Λουδιάνῃ αἰχμαλωτος οἰκογένεια αὐτοῦ ἔκεινεν ἐπὶ μίαν ἐβδομάδα ἄνευ τροφῆς κατὰ διαταγὴν τῆς κυβερνήσεως τῆς Ἰνδικῆς. Οἱ παρόντες ἀξιωματικοὶ ἀνέκραξαν ὅτι

τοῦτο ἦτο ψεῦδος· ἀλλ' ὁ σιρδάρ καταστέλλων ἑαυτὸν ἀπήντησεν ὅτι ἤκιστα ἀνησυχεῖ περὶ τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ καὶ ὅτι ὁ ὀλεθρὸς ἀπάντων τῶν συγγενῶν κατ' οὐδὲν δύναται νὰ μεταβάλῃ τὰς ἀποφάσεις αὐτοῦ, οἰαδιήποτα καὶ ᾗ ᾧτιν. Ἀλλοτε πάλιν ἐφαίνετο καταβεβλημένος καὶ ἡρώτα μετὰ τινος ἀγωνίας τοὺς αἰχμαλώτους αὐτοῦ. Ἐβλίθετο, ἔλεγεν, ὅτι ἐνωρίτερον δὲν ἐγνώρισε τοὺς Ἀγγλους, διότι ἐκ παιδικῆς ἡλικίας ἐνερορήθη τοιούτων πρὸς αὐτοὺς προλήψεων, αἵτινες ἐπέδρων καθ' ὅλον αὐτοῦ τὸν βίον καὶ ᾧ ἀνεγνώριζεν ἤδη τὸ ἄδικον.

Ἐν τῇ πρωτεύουσῃ ἀπὸ τῆς δολοφονίας τοῦ σάχ Σουδζά ἀντίπαλοι μερίδες διημιρισθήτουν τὴν ἀρχήν. Ὁ σιρδάρ ἐπέστρεψεν εἰς Καθούλ, ἐνθα ἦν ἀναγκαία ἡ παρουσία αὐτοῦ. Τῷ κ. Εὐρε προέτεινε νὰ μετὰσχῃ τῆς διοικήσεως τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ καὶ βοηθήσῃ αὐτὸν νὰ καταλάβῃ τὴν Καθούλ, ἀλλ' ὁ ἄγγλος ἀξιωματικὸς ἀπήντησεν ὅτι δὲν δύναται νὰ εἰσελθῇ εἰς τὴν ὑπηρεσίαν ξένης χώρας ἄνευ τῆς συναινέσεως τῆς κυριάρχου αὐτοῦ. Καθ' ὅσον δ' ἐπλησίαζον εἰς τὴν πρωτεύουσαν, ἤκουον τὸν κρότον τῶν τηλεβόλων, ἀγγέλλοντα ὅτι ἡ μεταξύ τῶν ἀντιζήλων φυλῶν πάλιν παρετείνετο. Ὁ σιρδάρ ἐστρατοπέδευσε δύο μίλια μακρὰν τῆς Καθούλ κατὰ τὸ τέλος τοῦ μαΐου. Ἀγγλος ἀξιωματικὸς εὗρεν ἐκεῖ τὸ θυγάτριον αὐτοῦ, ὅπερ εἶχεν ἀπολέσει κατὰ τὴν ὑποχώρησιν. Ἐδίδασκεν αὐτὸ νὰ λέγῃ. « Ὁ πατήρ μου καὶ ἡ μήτηρ μου εἶναι ἄπιστοι, ἀλλ' ἐγὼ εἶμαι ἀληθῶς πιστή ». Τὸ Βαλᾶ χιπάρ κατείχετο τότε ὑπὸ τοῦ Φούττο Ἰούγγ, υἱοῦ τοῦ Ζεμὰν σάχ, ἀδελφοῦ τοῦ σάχ Σουδζά. Οὗτος μετὰ μικρὸν ἠναγκάσθη νὰ συνθηκολογήτῃ μετὰ τοῦ Μωχαμέτ Ἀκθάρ καὶ πολλῶν ἄλλων ἀρχηγῶν, πρὸς ἕκαστον τῶν ὁποίων παρέδωκε πύργον τινα τῆς ἀκροπόλεως, φυλάξας δι' ἑαυτὸν τὸ βασιλικὸν μέγαρον, ἐν ᾧ ἦσαν οἱ θησαυροί. Οὕτω δὲ αἱ ἀντίπαλοι φυλαὶ καὶ οἱ ἀρχηγοὶ ἔλαβον ῥάκος τῆς ἐξουσίας, ἀλλ' ἡ διχόνοια ἦν ὑπὲρ ποτε σφοδρότερα.

Ὁ Μωχαμέτ Ἀκθάρ προσεπάθει νῦν διὰ παντός μέτῳ νὰ ἐκασφαλίσῃ ἑαυτῷ τὴν ὑποστήριξιν τῶν Ἀγγλων. Ὁ στρατηγὸς Πολλὸκ, ὅστις ἤρχετο ἄγων ἐπικουρίας, προὔτεινεν αὐτῷ νὰ τῷ ἀποστείλῃ τὴν οἰογένειαν αὐτοῦ, ἥτις ἔμενεν εἰς τὰς χεῖρας τῆς Ἰνδικῆς κυβερνήσεως, ἀλλ' ὁ σιρδάρ δὲν ἠθέλησεν ὅπως καὶ αὐτὴ μετὰσχῃ τοῦ πλάηντος καὶ ἀκροσφαλοῦς αὐτοῦ βίου. Ἀσμένως δ' αὐτὸς οὗτος ὁ ἀπέδιδεν εἰς πάντας τοὺς αἰχμαλώτους τὴν ἐλευθερίαν, εἰν οἱ ἄλλοι ἀρχηγοὶ δὲν ἠκντισοῦντο ἐπιμόνως.

Ἐν Καθούλ εὗρον οἱ Ἀγγλοὶ τὴν σύζυγον ἀξίω.

ματικοῦ, ἥτις ἀσπασμένη τὸν μωαμεθανισμόν σ' ὄκει μετ' ἀφγανῶ τινος ἀρχηγοῦ. Φαίνεται ὅτι γυνὴ αὕτη ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης εἰδείχθη ὡς ἀπρονόητος ἀγθρὸς τῶν ^{στρατιωτῶν} ^{Μαχμέτ} καὶ ἐν καὶ αὐτὴ κατόπιν ἀπελύνει ^{τὴν δραστηριότητα,} ^{ἴαν.}

Περὶ τὰ τέλη τοῦ ἰσλαμικοῦ πολεμοῦ, εἰς Καβούλ οἱ αἰχμαλῶτες ^{στρατιωτῶν} ^{Μαχμέτ} ^{ἴαν.} οἱ σιρδάρ ὑπεδέξατο αὐτοὺς φιλοφρονέστατα. « Δὲν ἠδυνάμην νὰ φαντασθῶ, λέγει ὁ λοχαγὸς Κράουφορντ, ὅτι ὁ μέγας οὗτος νεκρίας, ὁ τοσοῦτο ἀγαθὸν ἦθος καὶ καλοὺς τρόπους ἔχων, ὅστις ἐφάνετο φροντίζων περὶ τῆς υἱείας ἡμῶν μετὰ τοσαύτης ἀγαθότητος, ὑπῆρξεν ὁ φονεὺς τοῦ Μάκ-Νάγτεν καὶ ὁ πρωτουργὸς τῆς σφαγῆς τοῦ στρατοῦ ἡμῶν. Ἐβεβαίωσεν ἡμᾶς ὅτι θὰ φέρωνται ὡς πρὸς ἀξιωματικούς καὶ εὐπατρίδας. Ἡ πρὸς τοὺς αἰχμαλώτους συμπεριφορὰ τοῦ Μωχαμέτ Ἀχβάρ δὲν ἠλλοιώθη. Ἐδωκεν αὐτοῖς πολλὴν ἐλευθερίαν, ἐπηγρύπνει μετὰ πολλοῦ ἐνδιαφέροντος εἰς ἀπάσας αὐτῶν τὰς ἀνάγκας, καὶ ἐφάνετο προσπαθῶν νὰ κάμῃ αὐτοὺς νὰ λησμονήσωσιν ὅσα ὑπέφερον.

Μέχρι τῆς τελευταίας στιγμῆς ἠλπισεν ὅτι ἠδύνατο νὰ συνομολογήσῃ εἰρήνην πρὸς τοὺς Ἀγγλους, ἴσως δὲ καὶ νὰ τύχῃ τῆς προστασίας αὐτῶν. Προσῆνεγκε τῷ στρατηγῷ Πολλάκ, πάντοτε προελκύνοντι, τὴν ἀνταλλαγὴν τῶν αἰχμαλώτων· ἀλλ' ὁ στρατηγὸς εἶχε λάβει νέας ὁδηγίας καὶ διαταγὴν νὰ μὴ δεχθῇ ὅρους. Ἀπελπισθεὶς ὁ Μαχμέτ Ἀχβάρ ἐπανῆλθεν εἰς τὰς ἐκδικητικὰς αὐτοῦ ἰδέας. Ἡ προτελευταία σημείωσις τοῦ ἡμερολογίου τοῦ κ. Ἐϋρε εἶναι τῆς 29 ἰουλίου ἔχουσα ὡς ἑξῆς. « Ὁ Μωχαμέτ Ἀχβάρ εἰδήλωσε τῇ πρωτῇ ταύτῃ μετ' ἡθους ἀγρίας ἀποφάσεως ὅτι, ἐὰν ὁ Πολλάκ προχωρῇ, θὰ ἀγάγῃ πάντας ἡμᾶς εἰς Τουρκεττάν, ἐνθα θὰ προσφέρῃ ἡμᾶς ὡς δῶρον εἰς τοὺς διαφόρους ἀρχηγούς. Ἔστε βέβαιοι ὅτι θὰ ἐκτελέσῃ τὰς ἀπειλὰς αὐτοῦ, διότι δὲν εἶναι ἄνθρωπος, ὃν δύναται τις νὰ ἐμπαίξῃ ».

Πραγματικῶς οἱ αἰχμαλῶται ἤχθησαν εἰς ἀποστασιν ἑκατὸν σχεδὸν μιλίων ἐν τῷ ἐσωτερικῷ, ἀλλὰ δωροδοκήσαντες τὸν ἀρχηγὸν τῆς συνοδείας αὐτῶν ἐπανῆλθον μετ' αὐτοῦ εἰς Καβούλ. Τρεῖς κνίδεκα γυναῖκες, δώδεκα παιδία, εἰς καὶ τριάκοντα ἀξιωματικοὶ καὶ πεντήκοντα τρεῖς στρατιῶται ἀνεκτήσαντο τὴν ἐλευθερίαν αὐτῶν μετὰ αἰχμαλωσίαν διακοσίων τριάκοντα καὶ μιᾶς ἡμερῶν. Οὕτως ἔληξεν ἡ σειρά τῶν περιπετειῶν, τῶν δεινοπαθημάτων καὶ τῶν συμφορῶν, αἵτινες, ὡς οἰονόησατε τρόπον ἐξαταχόμεναι, ἀποτελοῦσιν ἐν τῶν συγκινητικωτέρων καὶ τραγικωτέρων ἐπεισοδίων τῆς συγχρόνου ἱστορίας.

Γενόμενοι καὶ πάλιν οἱ Ἀγγλοι κύριοι τῆς χώρας ταύτης, ἥτις τοσοῦτο ὀλεθρία ὑπῆρξεν αὐτοῖς, ἐξετράπησαν εἰς μεγίστας ὀμότητας καὶ εἰς αἱματηρὰς ἀντεκδικήσεις. Οὕτω, στρατὸς ἐπορεύθη κατὰ τῆς Ἰταλίας, πόλεως ἐχούσης 15,000 κατοίκους ἐν Κοχιστάν, καὶ κυριεύσας αὐτὴν ἐξ ἐφόδου διέτρεψε καὶ κατέκαυσεν αὐτήν. Ἀγγλος ἀξιωματικὸς ἀφηγεῖται τὴν ἀγρίαν ταύτην πράξιν ὡς ἑξῆς. « Ἐπὶ δύο ἡμέρας ἐξηκολούθει ἡ διαρπαγὴ. Πᾶν ὅ,τι δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ληφθῇ κατεκαίετο. Οἱ στρατιῶται, εὐρωπαῖοί τε καὶ Ἰνδοί, εἰδείξαν λύσσαν, ἥτις εἶχε φθάσει εἰς τὸ ἔπακρον ὡς ἐκ τῆς ἀναμνήσεως τῶν νεκρῶν τῶν συστρατιωτῶν αὐτῶν, ὅσους ἀνεῦρον ἀνὰ τὰ ὄρη. Οὐδὲ ἐνδὲς, ἐνόπλου ἢ ἀνόπλου, ἐφείσθησαν, οὐδεὶς ἠχμαλωτίσθη, πάντες κατεδιώχθησαν καὶ συνετρίβησαν ὡς ἐπιβλαβὴ ζωῦφια· οὐδεὶς ἐσκέπτετο περὶ οἴκτου. Ἐξεδικίθημεν καλῶς. Πανταχοῦ ὅπου εὗρισκον οἱ Ἰνδοὶ τὸν νεκρὸν Ἀφγανῶ ἐνῆπτον πῦρ εἰς τὰ ἐνδύματα αὐτοῦ, ἵνα ἡ ἀρὰ πατρὸς κατακαέντος ἐπιπέσῃ ἐπὶ τῶν τέκνων αὐτοῦ. Λέγεται μάλιστα ὅτι οἱ τραυματῖαι, οὓς συνελάμβανον ἐτι ζῶντας, ἐψήνοντο μέχρι θανάτου ».

Ἡ Καβούλ κατεστράφη αὐτως ἀπ' ἄκρου ἕως ἄκρου, ἐκτὸς τῆς συνοικίας τῶν Κιουσιλδαχῆ ἢ Περσῶν, πρὸς οὓς οἱ Ἀγγλοι ἤθελον νὰ φανῶσιν ἐπιεικεῖς. Ἡ περίφημος ἀγορὰ, ἡ δόξα καὶ τὸ κόσμημα τῆς κεντρικῆς Ἀσίας, ἡ κτισθεῖσα ἐπὶ Ἀουρέγγ-Ζέδ, κατηρειπώθη καὶ κατεκάη. Ἦτο πολυτελὲς οἰκοδόμημα πολλὰς ἀποτελοῦν στοᾶς, μήκους 600 ποδῶν καὶ πλάτους 30, κεκοσμημέναι διὰ τοιχογραφιῶν. Πάντες οἱ περιηγηταὶ ἀναφέρουσιν αὐτὴν ὡς θαυμάσιόν τι. Ἐκεῖ εἶχον ἐκτεθῆ τὰ ἀρωματησθέντα λείψανα τοῦ Μάκ Νάγτεν. Δύο ἡμέρας διήρκετε τὸ ἔργον τῆς καταστροφῆς. Οὕτω δὲ ἡ πλουσιωτέρα καὶ ἀνθηροτέρα πόλις τοῦ μέρους τούτου τῆς Ἀσίας, ἥτις τὸ προηγούμενον ἔτος ἠρρίθμει ἐξηκοντακισχιλίους κατοίκους, κατέστη σωρὸς ἐρειπίων. Οἱ Ἀγγλοι μόνως τῆς ἀκροπόλεως ἐφείσθησαν, παραδόντες αὐτὴν εἰς υἱόν τινα τοῦ σάχ Σουδζά, παιδίον ἐκκαίδεκαετὸς. Τὸ πλεῖστον τῶν κατοίκων ἐξεκένωσαν τὴν πόλιν καταφυγόντες μετὰ τοῦ Μωχαμέτ Ἀχβάρ εἰς τὰ ὄρη. Ἡ Γιζνὴ, ἡ Ζελλαλαβὰ καὶ ἄλλαι αἰεὶ τὰς παρόδους κείμεναι ὄχυρά θίσεις κατεστράφησαν.

Οὕτως ὁ ἀγγλικὸς στρατὸς ἀπεχώρησεν ἐκ τοῦ Ἀφγανιστάν, ὡς ποταμὸς μετὰ πλήμμυρα, οὐδὲν ἄλλο καταλιπὼν ἐπὶ τῆς διαβάσεως αὐτοῦ, ἀλλ' ἢ τὴν ἐρήμωσιν, τὴν δόλωσιν καὶ τὸν θάνατον.